

KISS GÁBOR

TÁBORNOKOK A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉGBEN 1868–1914

(Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2016. 244 o. ISBN 978-963-7097-77-5)

Úgy tűnik, hogy az utóbbi mintegy negyven esztendő során a magyar hadtörténetírás az archontológia és prozopográfia terén jelentős eredményeket ért el. Az 1970-es évek második felében megindult kutatások eredményeinek betudhatóan, aki az 1848–49-es honvédsereg tisztikaráról, a volt magyar királyi honvédség 1938 és 1945 közötti felső vezetéséről, a volt magyar királyi csendőrség 1919 és 1945 közötti vezetőiről, az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének legmagasabb rendfokozatú tábornokairól szeretne valamit megtudni, számos adattárat, lexikont vehet a kezébe. Ezen munkáknak a száma – amelyek mellett már a XVIII. századi haderő katonai vezetőiről és az 1950-es évek Magyar Néphadseregének tábornokairól vagy a második világháború évei magyar királyi honvéd huszár tisztikaráról is kiváló kézikönyvek születtek – 2016-ban Kiss Gábor levéltáros-történész jóvoltából gyarapodott.

A szerző az 1868 és 1914 között volt magyar királyi Honvédségben tábornoki rendfokozatot elért személyek lexikonjával gazdagította a fentebb jelzett időszakokra vonatkozó munkák sorát. Kiss Gábor példaként használta fel Bona, Gábor, Balla Tibor, Szakály Sándor munkáit, úgy készítette el a kiegészítés eredményeként, az 1868. évi XLI. törvénycikkkel felállított magyar királyi Honvédség tábornoki karának életrajzi gyűjteményét. A legfontosabbnak tartott információk közreadásával mutatja be annak a 185 tábornoknak az életútját, akik 1868 és 1914 között volt magyar királyi Honvédségben szolgáltak. Az elemzésekből képet kapunk a születési évek megosztásáról, a születési helyekről, a származásról – apák foglalkozása –, a korban minden esetben megjelölt felekezeti hovatartozásról – annak esetleges változásáról, változtatásáról –, de a családi állapotról, a gyerekek számáról vagy épp a nyelvismeretről. Jól nyomon követhető a katonai pályafutás – katonai iskolák, rendfokozati előmenetel, beosztások, kitüntetések –, amit a halálzási adatok és az „egyéb” kategóriába sorolható érdekesebb információk is kiegészítik.

Ahhoz, hogy mindez a kötetben közreadott formában összeállhasson, Kiss Gábornak nem kevés levéltári és nyomtatott forrást kellett felhasználnia, valamint olyan kézikönyveket, amelyek egy-egy személy életútjának adataihoz adhattak segítséget. Utóbbiak esetében egy munka használatára vonatkozóan sajnós – ha jól láttam –, nem találtam utalást. Ez pedig nem más, mint Johann Swoboda: *Die Theresianische-Militärakademie zu Wiener-Neustadt und ihre Zöglinge von der Grundung der Anstalt bis auf unsere Tage* címmel megjelent kétkötetes – majd egy harmadik pótkötettel kiegészített –, Bécsben kiadott munkája. A bécsújhelyi katonai akadémiát végzettek szinte teljes listája és rövid életrajza megtalálható a kötetekben. Megkerülhetetlen kézikönyv.

Utóbbi segíthetett volna például tisztázni azt, hogy Benedek András mikor és milyen katonai tanintézményből került Bécsújhelyre, az akadémiára, mert nehezen elképzelhető, hogy tízévesen lett volna hadapródiskolai növendék, amint az Kiss Gábor könyvében szerepel. Az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének nevelő- és képző intézetei a már jól ismert képzési formájukat 1869-ben – és azt követően – nyerték el és vált gyakorlatilag egységessé a tisztképzés rendszere. Ezért is fontos a különböző iskolatípusok, képzési idő kritikával történő kezelése. (Ezen észrevétel vonatkozik a Hadiiskolára [Kriegsschule] is.)

Aki valaha is foglalkozott életutak vizsgálatával, életrajzi adatoknak különböző forrásokból történő összeállításával az jól tudja, hogy szinte képtelenség hiánytalan és hibát nem tartalmazó kötetet elkészíteni. A hibátlanra azonban törekedni kell. Kiss Gábor pontosan ezt tette és a magam részéről remélem, hogy a mostani munkájának folytatása (is) lesz, azaz az 1914 és 1918 közötti időszak magyar királyi Honvédségében szolgált tábornokainak az életútját is felvázolja, függetlenül attól, hogy könyvében a következőt írta: „A m. kir. honvédség létrehozásától az I. világháború kitöréséig tábornoki rendfokozatot viseltek száma nagyobb a kötetben közöltekénél. Ennek oka, hogy az I. világháború idején is szolgáltak, illetve az I. világháború tartamára ténylegesített, korábban nyugállományba helyezett tábornokok Balla Tibor kutatásának hatókörébe esnek.”

Meglátásom szerint ugyanis nem baj, ha különböző kézikönyvek esetleg kisebb-nagyobb átfedésekkel adnak segítséget egy adott korszak iránt érdeklődő olvasóknak és nyújtanak segítséget a

korszakkal foglalkozó kollégáknak. Kiss Gábor könyve ilyen „segítséget” adó, önálló kutatásra és alapos forrásfeltárára érdemes munka, melyet haszonnal forgathat minden érdeklődő, és ha egy-egy hiányzó adattal kiegészíti a szerző könyvét, akkor talán előbb-utóbb elkészülhet a kiegészített, javított, bővített kiadás. Ehhez hozzájárulásul néhány adat: Ghyczy Béla altábornagy Budapesten, 1911. február 17-én hunyt el. Jekelfalussy Lajos tábornagy halálhíradása Lontó (Hont vármegye), dr. Pap Kálmán tábornok, főhadbíró halálhíradása Pécs, 1934. június 4., Péchy Ede vezérőrnagy halálhíradása Péchujfalu, 1896. szeptember 4., Schlippenbach István gróf címzetes altábornagy halálhíradása Pécs, báró nagysurányi Surányi Ferenc címzetes lovasági tábornok halálhíradása: Budapest, 1933. március 9. Wojnárovits Sándor altábornagy 1915. június 20-án hunyt el Budapesten. Bernalák József és Károly testvérek voltak. József édesapja tehát úgyszintén kúriai bíró.

Szakály Sándor

INNIS MCCARTNEY

**JUTLAND 1916
THE ARCHAEOLOGY OF A NAVAL BATTLEFIELD**

(*Jütland, 1916. Egy tengeri csatátér régészete. Bloomsbury, London–New York, 2016. 272 o. ISBN 978-1-84486-416-4*)

Az első világháború legnagyobb tengeri összecsapásának, az 1916. május 31-én, illetve június 1-jén vívott jütlandi (skagerraki) csata századik évfordulója alkalmából számos monográfia látott napvilágot a 2016. év folyamán. A dániai Jütland-félsziget térségében vívott tengeri összecsapás monumentalitását és a Nagy Háború történetírásában elfoglalt kiemelt helyét mi sem jellemzi jobban, minthogy a végül döntetlenül végződő küzdelemben 249 hadihajó vett részt, illetve a csata során tizennégy brit és tizenegy német hajó süllyedt el, valamint 8500 főnyi legénység vesztette életét (12–13. o). Innes McCartney brit hajóroncskutató búvárrégész és történész (Bournemouth University, Egyesült Királyság) monográfiája jól illeszkedik interdiszciplináris kutatási módszertanával és újdonságnak számító régészeti eredményeivel az évforduló alkalmából megjelent kötetek sorába.³

A keményborítójú, színes térképekkel és kiváló minőségű fényképfelvételekkel, magyarázattal ellátott, roncsképekkel gazdagon illusztrált, gondosan lábjegyzetelt kötetet köszöntő és bevezetés nyitja meg, majd végül a hat oldal hosszú irodalomlista, valamint név- és tárgymutató rekeszti be. A monográfia négy nagyobb tematikai egységre bomlik (*The Battlecruiser Action, The Fleet Action, The Night Action, Jutland One Hundred Years on Conclusions: the Archaeology of a Naval Battlefield*). A bevezető részben McCartney rövid eseménytörténeti áttekintést ad és a kötet fő célkitűzésének, valamint az írásos és képi forrásbázis (National Archives, National Maritime Museum) elemzésén, továbbá a víz alatti régészeti terepkutatásokon nyugvó vizsgálati módszertan (szonaras felmérés és R[emotely] O[perated] V[ehicle] [távvezérléssel működtethető jármű] alkalmazása) ismertetését adja. A kutatás jól illeszkedik a modern kor víz alatti régészet módszertanához és tudományos célkitűzéséhez.⁴ A több mint egy évtizedre visszatekintő terep-

³ A témára vonatkozóan újonnan megjelent munkákhoz lásd: *John Brooks*: The Battle of Jutland. Cambridge, 2016.; *Gary Staff*: Skagerrak: the Battle of Jutland through German Eyes. Barnsley, 2016.; *Angus Konstam*: Jutland 1916: Twelve Hours that Decided the Great War. London, 2016.; *Nick Jellicoe*: Jutland. The Unfinished Battle: A Personal History of a Naval Controversy. Barnsley, 2016.

⁴ A víz alatti régészet és a víz alatti kulturális örökségvédelem témaköréhez lásd még: Beneath the Seven Seas. Ed. *George Bass*. Adventures with the Institute of Nautical Archaeology. London, 2005.; *Donald H. Keith – Toni L. Carrell*: Going, Going, Gone: Underwater Cultural Resources in Decline. In: International Handbook of Historical Archaeology. Ed. *Teresita Majewski – David Gaimster*. New York, 2009. 105–139. o.; *Fredrik Søreide*: Ships from the Depths. Deepwater Archaeology. College Station, 2011.